

УДК 342.8:324(477)

М. Наход

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Проаналізовано становлення та реформування виборчої системи для обрання складу українського парламенту за період незалежності Української держави. Визначено проблеми та недоліки кожного етапу розвитку виборчої системи. Виявлено окремі тенденції та можливості для запобігання негативних наслідків при впровадженні нових виборчих систем.

Ключові слова: виборча система, пропорційна виборча система, мажоритарна виборча система, змішана паралельна виборча система, закриті партійні списки, виборчий бар'єр.

Становлення та реформування виборчих систем в Україні, що відбувається як перманентний політико-правовий процес, привертає до себе особливу увагу як фахівців – науковців, політиків, експертів, так і виборців загалом. Виборча система має суттєвий вплив на різні сфери життя суспільства. Від неї залежить формування стабільної партійної системи, парламенту, уряду, місцевих органів державної влади. Вона суттєво впливає і на організацію виборчого процесу, поведінку політичних партій, членів представницьких органів та кандидатів на виборні посади.

В Україні реформування виборчої системи уже традиційно базується на методі “спроб та помилок”, а не на наукових та практичних висновках. Жодна з виборчих систем, що функціонували на виборах українського парламенту, не використовувались більше двох виборчих циклів поспіль. Змішана паралельна виборча системи та пропорційна система закритих партійних списків зазнали суттєвої критики за період їх застосування.

Додаткової актуальності вивчення різних аспектів виборчої системи у вітчизняному політичному дискурсі набуває з огляду на те, що у 2012 р. мають відбутись чергові вибори депутатського корпусу українського парламенту, а правила проведення цих виборів ще знаходяться у стадії розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблемі становлення та реформування виборчої системи України присвячено низку досліджень вітчизняних вчених та практиків. Питанням аналізу виборчої системи присвячено наукові праці вітчизняних науковців: О. Мазура, Б. Райковського, А. Романюк, С. Рябова, О. Пухкала, М. Росенко, В. Чумака. Вивченню законодавчої бази, та узагальненню наслідків реалізації вітчизняних виборчих законів приділено увагу у роботах експертів із виборчого права, а саме Н. Богашевої, Я. Давидовича, Ю. Ключковського, Д. Ковриженка, В. Ковтунця, С. Конончук, І. Поліщука, Є. Радченка, М. Рябця, М. Ставнійчук, А. Ткачука, В. Шаповала.

Проте цілісному узагальненню положень Конституції, законів України та законопроектів, рішень Конституційного Суду України, впливу критеріїв розробки виборчих систем на практичну законотворчу діяльність присвячено недостатньо уваги у роботах вітчизняних дослідників.

Метою статті є аналіз становлення та реформування виборчої системи для обрання складу українського парламенту за період незалежності з метою напрацювання оптимальної виборчої системи для проведення демократичних виборів до українського парламенту у майбутньому. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: 1) визначити проблеми та недоліки кожного етапу розвитку виборчої системи; 2) виявити тенденції та можливості для запобігання негативним наслідкам при впровадженні нових виборчих систем.

Для розуміння еволюції виборчої системи України та пов'язаних із цим механізмів реалізації основних принципів виборчого права необхідно проаналізувати весь шлях розвитку інституту виборів до Верховної Ради у сучасній незалежній Україні.

Початковим етапом становлення українського виборчого права та реформування виборчих систем є прийняття Закону України “Про вибори народних депутатів України” у 1993 р., який мав регулювати проведення парламентських виборів у 1994 р. Відповідно до цього закону продовжувала діяти мажоритарна виборча система з голосуванням у два тури, яка діяла на виборах до Верховної Ради УРСР у 1989 р.

Якщо виборчий закон 1989 р. можна назвати “непартійним” (оскільки він не передбачав участі партій як суб'єктів виборчого процесу), то головною рисою першого в незалежній Україні виборчого закону 1993 р. стало його відверто “антипартійне” спрямування, дискримінаційне щодо політичних партій, що почали тоді швидко виникати [1]. Щоправда, не маючи можливості ігнорувати їх реальне існування, закон вперше декларував роль політичних партій у процесі висування кандидатів та громадського контролю за виборами. Проте він максимально ускладнював участь партій у всіх виборчих процедурах порівняно з іншими суб'єктами висування кандидатів. Висування кандидатів було дуже громіздким для політичних партій та максимально спрощеним для інших суб'єктів висування (громадян або трудових колективів). Зокрема, партія, що вже була зареєстрована Міністерством юстиції України, мала пройти повторну реєстрацію у Центральній виборчій комісії (у якій їй могли відмовити), провести конференцію (збори) обласної організації та подати список не менше 100 членів обласної організації із зазначенням дати народження, домашньої адреси, серії і номера паспорта [2].

Зміни у виборчій системі, передбачені Законом 1993 р., мали катастрофічні наслідки для формування складу Парламенту України. По-перше, був збережений 50-відсотковий поріг участі виборців для визнання виборів такими, що відбулися. По-друге, мажоритарна система абсолютної більшості з голосуванням у два тури була дискримінаційною щодо до певних кандидатів через те, що обраним в одномандатному виборчому окрузі вважався кандидат, який отримував абсолютну більшість голосів, зокрема і в другому турі. Кандидат, не обраний на чергових виборах, втрачав право балотуватися на повторних виборах у цьому ж окрузі [3].

Як результат, волевиявлення невеликої кількості виборців (інколи менше ніж 10%), які проголосували в другому турі проти обох кандидатів, було вирішальним і спричиняло безрезультативність виборів. Проведення повторних виборів за участю менш популярних кандидатів спричиняло наростання апатії виборців, що призводило до низької їх явки. Як наслідок, декілька округів так і не отримали свого представництва протягом усього другого скликання Верховної Ради України [4].

Унаслідок застосування такої виборчої системи Верховна Рада України другого скликання розпочала роботу, маючи лише трохи більше від двох третин

свого конституційного складу, і до кінця скликання жодного дня не працювала у повному складі. За даними А. Ткачука, у сімдесят одному окрузі з тих, де не було обрано депутатів, кандидат-переможець набрав понад 47% голосів (а інколи і 49,7%), однак менше від 50%, а ще декілька десятків округів показали дещо нижчий результат переможця [5]. Таким чином, саме через недоліки виборчої системи Верховна Рада України не могла працювати у повному конституційному складі.

Прийняття Конституції України 1996 р. стало важливим етапом у розвитку і становлення українського виборчого законодавства. Основний Закон в редакції 1996 р. не містив вказівок на виборчу систему, яка повинна застосовуватися на тих чи інших виборах, залишаючи це предметом регулювання виборчих законів [6]. Але вже Закон України “Про внесення змін до Конституції України” від 08.12.2004 р. мав дещо інший підхід та містив згадування про пропорційну виборчу систему [7]. Проте, відповідно до рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010 р., відбулось повернення до тексту Конституції у редакції 1996 р., а питання виборчої системи знову було віднесене до регулювання на рівні законів [8].

Виборча система, введена в дію після прийняття Конституції України Законом 1997 р., відійшла від ідеї абсолютної більшості та порогу участі виборців, проте їй була притаманна компромісність.

Застосована на виборах 1998 р. (та з окремими змінами на виборах 2002 р.) виборча система була змішаною паралельною: половина складу Верховної Ради України обиралася за пропорційною системою голосування за партійними списками, інша половина – за мажоритарною системою відносної більшості.

Основним позитивом пропорційної складової була простота, спричинена прагненням зробити спосіб отримання мандатів зрозумілим практично кожному виборцю. Вибори проводилися в єдиному загальнодержавному виборчому окрузі, з єдиним списком кандидатів від кожної партії (блоку) і з голосуванням лише за список загалом. Встановлювався 4% виборчий бар’єр від кількості виборців, що взяли участь у голосуванні для участі у розподілі мандатів за пропорційною системою. Спочатку змішана виборча система не викликала непорозумінь і була сприйнята як справедлива, але пізніше з’явилась низка її недоліків (на які вказано далі).

Застосування пропорційної складової повинно було забезпечити структурування політичного спектру України, а єдиного округу і єдиного списку – мало на меті стимулювати розвиток загальнонаціональних (а не регіональних) партій, а також сприяти об’єднанню українського суспільства. Такі цілі здебільшого були досягнуті: за пропорційною складовою до парламенту пройшли вісім партій та блоків у 1998 р., шість – у 2002 р. і по п’ять – у 2006 і 2007 рр.

Мажоритарна складова виборчої системи 1998 і 2002 рр. базувалася на мажоритарній системі відносної більшості. Такий підхід спрощував виборчий процес, давав змогу провести результативні вибори в один тур та забезпечити зв’язок виборців не лише з партіями та блоками, а також з конкретними депутатами, що представляли певну територію.

Особливістю виборів 1998 р. порівняно з наступними виборами (2002 р.), стала можливість кандидатів балотуватися одночасно за списком однієї з партій (блоків) та в одномандатному окрузі. Конституційний Суд України своїм Рішенням від 26.02.1998 р. визнав такі положення закону неконституційними, однак водночас вказав, що це рішення не поширюється на вибори 1998 р. [9].

Доцільно зауважити, що суто механічне поєднання двох виборчих систем виявило певні суперечності. За пропорційною складовою обиралися кандидати від політичних партій та їх блоків, а за мажоритарною складовою переважну кількість місць отримали формально “незалежні” кандидати, які по суті були представниками так званої “партії влади”. Саме тому, на нашу думку, змішана паралельна виборча система не досягла однієї з основних своїх цілей – політичного структурування парламенту. Результати виборів у мажоритарних округах кардинально деформували підсумки голосування щодо політичних партій і блоків за пропорційною складовою. Особливо чітко ця тенденція проявилась за результатами виборів 2002 р., коли провладний виборчий блок “За Єдину Україну”, отримавши за пропорційною складовою 35 мандатів, а у мажоритарних округах – 66, сформував фракцію у парламенті чисельністю 175 народних депутатів [10, 11].

Неможливість досягти політичного структурування парламенту стала причиною намагань напередодні виборів 2002 р. змінити виборчу систему. Проте ці спроби зіштовхнулися з жорсткою протидією, насамперед з боку тодішнього Президента України.

Дискусії навколо виборчої системи відновилися у зв’язку з постійними намаганнями певних політичних сил внести зміни до Конституції України, спрямовані на зміну форми державного правління. Підсумком чергового політичного компромісу стали окремі позиції у Законі “Про внесення змін до Конституції України” від 08.12.2004 р., які стосувались виборів народних депутатів України. Зокрема, прикінцеві та перехідні положення цього закону передбачали проведення чергових виборів до Верховної Ради України 2006 р. за пропорційною виборчою системою [12].

Пропорційна система з закритим списком кандидатів вже на етапі запровадження зазнала суттєвої критики через те, що вона деперсоніфікувала здійснення вибору виборцями та порушувала зв’язок депутатів із виборцями [13]. На дискримінацію невеликих регіональних політичних сил спрямовувалось запровадження єдиного загальнонаціонального списку, хоча обговорювались варіанти з використанням регіональних партійних списків. Така дискримінація щоправда дещо пом’якшувалась зниженням прохідного бар’єру до 3%.

Унаслідок проведеної реформи, вибори народних депутатів 2006 р. вперше в Україні проводились на засадах пропорційної виборчої системи із загальнонаціональними закритими виборчими списками у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі. Як наслідок, у 2006 р. до Верховної Ради України були обрані народні депутати, які були представниками п’яти суб’єктів виборчого процесу.

Ця ж виборча система застосовувалась і на дострокових парламентських виборах 30 вересня 2007 р. без жодних змін. Суттєвих відмінностей у структуруванні Верховної Ради України за результатами виборів не сталося.

На нашу думку, проведення виборів народних депутатів за пропорційною системою закритих партійних списків у 2006 і 2007 рр., окрім уже зазначених проблем, спричинило і низку інших. По-перше, зростання ролі політичних партій у житті держави та суспільства призвело до того, що центром прийняття ключових рішень для політичних сил і депутатів безпосередньо стали центральні органи партій, які часто були відірваними від проблем виборців.

По-друге, система закритих списків обмежила можливість доступу виборців до інформації про конкретних осіб, за яких вони віддавали свої голоси. Підтримка

списків більшості провідних українських партій фактично стала голосуванням за бренд або за лідера, а не за інших осіб присутніх у виборчих списках, які реально могли б сприяти вирішенню проблем місцевого значення. Це привело до того, що чимало людей потрапили до парламенту, щоб захищати свої інтереси, а не розробляти та реалізовувати політику відповідно до волевиявлення виборців.

У багатьох країнах варіант пропорційної системи із закритими списками, який застосовувався в Україні, вважається дискримінаційним. І дискримінованими є саме виборці, які, окрім опускання бюлетенів у скриньку, не мають жодних прав. Вважається, що пропорційна система із закритими списками ефективно діє лише в трьох видах країн: по-перше, у країнах, національний склад населення яких на 90% однорідний, де немає інших причин для дебатів, крім економічних; по-друге, в країнах, що знаходяться у стані війни; по-третє, у малих за розміром країнах. Це означає, що Україна обрала не зовсім адекватний її умовам варіант виборчої системи [14].

По-третє, очевидними стали обмеження безпосереднього зв'язку народних депутатів із населенням. Пропорційна система призвела до знищення традиційних форм комунікацій депутатів із виборцями та заклала механізм безвідповідальності значної кількості депутатів.

По-четверте, передбачене пропорційною системою голосування “у цілому” за величезні списки з 450 кандидатів, дуже ускладнювало партіям формування цих списків. Навіть переможці виборів 2006 р. визнавали, що після 150 місця вони не дуже ретельно підходили до того, хто внесений до їхніх партійних списків [15].

По-п'яте, формування складу виборчих комісій суб'єктами виборчого процесу створило дещо парадоксальну ситуацію, коли представники одного і того ж суб'єкта одночасно були і тими, хто обирається, і тими, хто організовує та проводить вибори, зокрема здійснює підрахунок голосів виборців. Основний аргумент законодавців на користь такої позиції виглядав логічно – це здійснення контролю в межах виборчої комісії одного члена комісії іншим. Але водночас, навіть при здійсненні такого контролю, кожен із членів комісії фактично захищав права того суб'єкта, який вніс його кандидатуру. Хоча ні за законом, ні за елементарною логікою член виборчої комісії не вправі і не повинен відстоювати інтереси тієї чи іншої партії, здійснюючи свої повноваження [16]. Така логіка формування виборчих комісій також має місце в усталених та нових демократіях, проте у цих країнах значно нижчий рівень зловживань на рівні членів виборчих комісій.

По-шосте, запровадження пропорційної виборчої системи із закритими списками сприяло обмеженню можливостей виходу на загальнонаціональний рівень нових активних особистостей із регіонів і посиленню ролі політиків із столиці [17].

Враховуючи перелічені зауваження, пропорційна виборча система для обрання народних депутатів України створила низку проблем, які були відсутні за мажоритарної виборчої системи, оскільки при її впровадженні були проігноровані критерії розробки і впровадження та вимоги двох видів. По-перше, об'єктивні вимоги – забезпечення здійснення народом свого права на управління державними справами через обраних представників. По-друге, суб'єктивні вимоги – тип виборчої системи має відповідати інтересам принаймні більшості виборців [18].

На сьогодні існує низка підходів до вирішення зазначених проблем як шляхом вдосконалення виборчої системи, так і за допомогою корегування окремих процедур із управління виборчим процесом. Але в умовах, коли відбулось повернення до редакції Конституції зрзка 1996 р., можна припустити, що найближчим часом

матиме місце не реформування пропорційної виборчої системи, зокрема в напрямку запровадження відкритих партійних списків, а відбудуться радикальніші зміни у цій сфері [19].

Після фактичної апробації змішаної виборчої системи на місцевих виборах 2010 р. виникли припущення щодо повернення до застосовуваної у 1998 та 2002 рр. змішаної паралельної виборчої системи, яка знайома українському виборцю та частково вирішує проблеми, які виникли з застосуванням чистої пропорційної виборчої системи закритих списків у 2006 і 2007 рр. Частковим підтвердженням цьому було створення (відповідно до Указу Президента від 02.11.2010 р.) Робочої групи з питань удосконалення законодавства про вибори, яка отримала мандат на розробку нової законодавчої бази для виборів народних депутатів України у 2012 р. [20].

За результатами роботи цієї робочої групи громадськості був презентований технічний варіант проекту закону “Про вибори народних депутатів України”, який передбачав запровадження змішаної паралельної виборчої системи, заборону участі у виборах виборчих блоків та 5% прохідний бар’єр для участі у розподілі мандатів за пропорційною складовою [21].

Попри недоліки пропорційної виборчої системи, змішана виборча система, до якої прихильні розробники законопроекту, є ще менш справедливою та значно більш уразливою для маніпуляцій і фальсифікацій [22]. На думку експертів провідних українських аналітичних центрів, що об’єдналися у Громадський консорціум виборчих ініціатив, а також на нашу думку, наслідки повернення до змішаної виборчої системи мало чим відрізнятимуться від негативів, спричинених нею у 1998 та 2002 рр. [23].

Це, насамперед, наслідки інституційного спрямування: низька політична структурованість парламенту; втрата великої кількості голосів виборців за рахунок “змарнованих” голосів виборців у мажоритарних округах та спотворення волевиявлення виборців через фальсифікації на місцевому рівні; послаблення партійних структур та осередків; низька легітимність і репрезентативність представницького органу. Застосування п’ятивідсоткового прохідного бар’єру може призвести до формування двопартійної структури парламенту та гальмування еволюції партійної системи України [24].

По-друге, це наслідки політичного спрямування. Унаслідок застосування незаконного впливу на виборців, так званого “адміністративного ресурсу”, в одномандатних виборчих округах провладні партії можуть отримати значно більше мандатів, ніж отримали б за умов застосування пропорційної системи із закритими списками, що підтвердили результати парламентських виборів 2002 р. Змішана система також не вирішує проблему слабкості внутрішньопартійної демократії (оскільки половина депутатів все одно обиратиметься за пропорційною системою із голосуванням за закриті списки), створює умови для активізації процесу міжфракційних переходів, ставить депутатів, обраних за різними її складовими, у нерівне становище (зокрема, в процесі взаємодії з виборцями) [25].

Доцільно також відзначити, що запропонований Робочою групою варіант змішаної системи застосовується лише в поодиноких країнах Європи (Литва, частково Грузія), водночас у більшості європейських держав поширеними є різні варіанти пропорційних систем. Тому ідею повернення саме до цієї виборчої системи ми вважаємо досить суперечливою.

Висновки

В Україні за період незалежності відбулась досить радикальна зміна виборчої системи для обрання депутатів Верховної Ради України. Від функціонування мажоритарної системи у 90-х рр. ХХ ст. Україна поступово перейшла до змішаної системи, а пізніше – до пропорційної з голосуванням за закритими партійними списками. Процес змін триває і на сьогодні, проте зараз він є зворотнім – відбувається перехід від пропорційної системи до змішаної. Пропорційна виборча система, що застосовувалась у 2006 та 2007 рр., на парламентських виборах зазнала нищівної критики і зумовила низку проблем, основними серед яких є втрата зв'язку обраних депутатів із виборцями та збільшення впливу на парламент обмеженого кола осіб – лідерів парламентських партій.

Також в ході постійних експериментів із реформуванням виборчих систем в Україні стали чітко проявлятися системні проблеми характерні для цього процесу. До таких, на нашу думку, належать: ігнорування критеріїв та факторів розробки та впровадження виборчих систем, кулуарне (закрите) спрямування та ігнорування інтересів більшості виборців при підготовці національного виборчого законодавства.

Узагальнення теоретичних напрацювань та подальший аналіз виборчих систем, їх основних компонентів має значну перспективу, оскільки дає можливість проектування сучасних науково-практичних розробок на українські політичні реалії. На основі досліджень виборчого законодавства та практики його застосування, можна уникнути типових помилок при розробці та реформуванні виборчих систем, змоделювати можливі наслідки та результати такого реформування.

Література

1. Про вибори народних депутатів Української РСР [Електронний ресурс] : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки : прийнятий Верховною Радою Української РСР 27 жовтня 1989 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=8304-11>.
2. Богашева Н. В. Дослідження деяких аспектів еволюції виборчого законодавства України (1989 – 2006 роки) [Текст] / Богашева Н. В., Ключковський Ю. Б., Колісецька Л. В. — К : ПЦ “Фоліант”, 2006. — С. 9.
3. Про вибори народних депутатів України [Електронний ресурс] : Закон України, прийнятий Верховною Радою України 18 листопада 1993 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3623-12>.
4. Богашева Н. В. Дослідження деяких аспектів еволюції виборчого законодавства України (1989 – 2006 роки)... — С. 10.
5. Ткачук А. Скільки коштує недосконале законодавство? / А. Ткачук // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні [Текст]. — 1994. — Вип. 3 (8). — С. 63.
6. Конституція України [Електронний ресурс] : прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
7. Про внесення змін до Конституції України [Електронний ресурс] : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 8 грудня 2004 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2222-15>.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про внесення змін до Конституції України”

№ 2222-IV від 08.12.2004 р. (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України), прийняте Конституційним Судом України 30 вересня 2010 року [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v020p710-10>.

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про вибори народних депутатів України” (справа про вибори народних депутатів України) : прийняте Конституційним Судом України 26 лютого 1998 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v001p710-98>.

10. Рябець М. Вибори до Верховної Ради України 2002 року [Текст] : інформ.-аналіт. вид. / М. М. Рябець. — К. : ЦВК, 2002. — 676 с.

11. Стенограма засідань Верховної Ради України від 15.05.2002 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://static.rada.gov.ua/zakon/skl4/1session/STENOGR/15050201_03.htm.

12. Про внесення змін до Конституції України [Електронний ресурс] : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 8 грудня 2004 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2222-15>.

13. Богашева Н. В. Дослідження деяких аспектів еволюції виборчого законодавства України (1989 – 2006 роки)... — С. 15.

14. Романюк А. Оцінка переваг і проблем пропорційної виборчої системи на прикладі країн Західної Європи та у світлі парламентських виборів в Україні у 2006 році / А. Романюк // Вибори та демократія [Текст]. — 2006. — № 3 (9). — С. 8.

15. Ключковський Ю. Потреба зміни виборчої системи / Ю. Ключковський // Вибори та демократія [Текст]. — 2007. — № 2 (12). — С. 8.

16. Давидович Я. Досвід застосування пропорційної виборчої системи в Україні / Я. Давидович // Шляхи оптимізації виборчої системи для парламентських та місцевих виборів в Україні: доповіді, виступи [Текст] : матер. кругл. стол. — К. : ПЦ “Фоліант”, 2007. — С. 37.

17. Романюк А. Оцінка переваг і проблем пропорційної виборчої системи на прикладі країн Західної Європи та у світлі парламентських виборів в Україні у 2006 році... — С. 8.

18. Ковтунець В. Створені передумови для згорання демократії / В. Ковтунець // Шляхи оптимізації виборчої системи для парламентських та місцевих виборів в Україні: доповіді, виступи [Текст] : матер. кругл. стол. — К. : ПЦ “Фоліант”, 2007. — С. 109—111.

19. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про внесення змін до Конституції України” № 2222-IV від 08.12.2004 р. (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України)...

20. Про утворення робочої групи з питань удосконалення законодавства про вибори [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 1004/2010 від 02.11.2010 р. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/12434.html>.

21. Про вибори народних депутатів України [Електронний ресурс] : проект закону України від 27.05.2011 р. — Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/35372>.

22. Чумак В. Вгору по драбині, що веде донизу... Про деградацію виборчої системи в Україні / Чумак В. // Дзеркало тижня. Україна [Електронний ресурс]. — 2011. — № 20. — Режим доступу : <http://dt.ua/articles/82183>.

23. Інформаційні матеріали Лабораторії законодавчих ініціатив до 7-го міжнародного форуму “Київський діалог” на тему “Вибори – Партії – Політичні рухи” [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://parlament.org.ua/upload/docs/KD-7%28ALI%29.pdf>.

24. Чумак В. Вгору по драбині, що веде донизу... Про деградацію виборчої системи в Україні...

25. Ковриженко Д. Сила і слабкість майбутнього виборчого законодавства [Електронний ресурс] / Д. Ковриженко. — Режим доступу : <http://novaukraina.org/news/urn:news:112ED1A>.

M. Nakhod

THE PROBLEMS OF FORMATION AND REFORMATION OF ELECTORAL SYSTEM FOR THE ELECTIONS OF DEPUTIES OF UKRAINE

The electoral system formation and reformation for the election of Ukrainian parliament in the period of independence is analyzed. The problems and disadvantages of every stage of the development of the electoral system are determined. Tendencies and possibilities for the prevention of negative consequences at introduction of the new electoral systems are found out.

Key words: electoral system, proportional representation system, majority system, mixed parallel system, closed party lists, electoral threshold.